

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

Ook per e-mail aan:

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Bezoekadres:
Parnassusplein 5
2511 VX Den Haag
T 070 340 79 11
F 070 340 59 84
www.rijksoverheid.nl

Inlichtingen bij

Ons kenmerk

2022.172
3468526-1039724-WJZ

Bijlagen

A, B en 1 document

Uw brief

18 juli 2022

*Correspondentie
uitsluitend richten aan
het retouradres met
vermelding van de datum
en het kenmerk van deze
brief.*

18 NOV. 2022

Datum:

Betreft: Besluit op uw Woo-verzoek

Geachte

In uw brief van 15 juli 2022, ontvangen op 18 juli 2022, heeft u met een beroep op de Wet open overheid (hierna: Woo) verzocht om informatie uit de Emissieregistratie van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (hierna: RIVM) gerelateerd aan de zogenaamde 'Top 100 bedrijven: ammoniak', die op 19 april 2022 aan de Tweede Kamer is toegezonden.¹ Uw verzoek ziet op informatie tot en met de periode van 15 juli 2022.

Meer specifiek verzoekt u om de volgende gegevens van alle agrarische bedrijven die in de bovengenoemde lijst staan:

- Per emissiebron alle informatie over toegepaste stalsystemen inclusief emissie-reducerende technieken, dieraantallen en emissiefactoren.
- Bronkenmerken zoals de hoogte, warmte-inhoud en rijkdriehoekskoördinaten.
- Het (bedrijfs)adres van elke emissiebron dat op de top 100 lijst staat en de totale emissiejaarvracht.

Bij brief van 1 augustus 2022 heb ik u verzocht uw verzoek ten aanzien van twee punten te verduidelijken. Allereerst bent u geïnformeerd over het feit dat het RIVM de lijst met top 100 ammoniakuitstoters heeft opgesteld aan de hand van stallocaties. U verzoekt om informatie die betrekking heeft op de bedrijven op de top 100 lijst.

Ik heb aangegeven dat ik slechts beschik over data op het niveau van stallocatie. De bedrijfsdata wordt niet opgesteld of gebruikt. Ik heb u daarom verzocht aan te geven of dit de door u verzochte gegevens zijn. U heeft geantwoord dat voor zover bedrijven met stallocaties in de NH3-top100 over meerdere stallen op verschillende locaties beschikken uw verzoek enkel ziet op die stallocaties met een notering in de NH3-top100. Daarnaast bent u erop gewezen dat hoogte en warmte-inhoud niet als bronkenmerken gebruikt zijn om de emissies te berekenen.

Bij brief van 10 augustus 2022 is de beslistermijn met twee weken verdaagd tot en 29 augustus 2022.

Op 30 augustus 2022 heeft u mij in gebreke gesteld en mij verzocht om uiterlijk 13 september 2022 op uw verzoek te beslissen.

¹ Brief van de minister voor Natuur en Stikstof van 19 april 2022, 2022Z03334.

Bij brief van 20 september 2022 heeft u bij de rechtbank Gelderland beroep aangetekend tegen het niet tijdig beslissen op uw verzoek om informatie. Bij uitspraak van 3 november 2022 heeft de rechtbank uw beroep gegrond verklaard en mij opgedragen om uiterlijk 1 december 2022 op uw verzoek te beslissen.

Het is helaas niet gelukt om op tijd op uw Woo-verzoek te beslissen. Hiervoor bied ik u mijn excuses aan. Ik doe u hierbij wel binnen de door de rechtbank bepaalde termijn het besluit op uw verzoek toekomen.

Besluit

Ik besluit de door u gevraagde informatie openbaar te maken. Ik licht mijn besluit hieronder toe.

Verzochte informatie

Naar aanleiding van Kamervragen die op 22 februari 2022 zijn gesteld, is aan het RIVM gevraagd om twee lijsten op te stellen van de top 100 stikstofbronnen. Het gaat om een lijst voor stikstofoxiden en een lijst voor ammoniak.² Uw verzoek ziet op de top 100-lijst ammoniakuitstoters. Deze bevat 10 industriële bedrijven en 90 stallocaties (zogenoeten UBN locaties).³ U vraagt om aanvullende data van deze 90 agrarische locaties. Ik beschik over deze data. De verzochte informatie is, voor zover deze bij mijn ministerie berust (het RIVM valt onder het ministerie), gemakshalve samengevoegd met het reeds openbare document (zie hiervoor **document 1**).

Op basis van uw verzoek is de lijst met top 100 ammoniakuitstoters zoals reeds openbaar gemaakt met het beantwoorden van Kamervragen aangevuld met de door u verzochte informatie. Hieronder licht ik toe op welke wijze u de door u verzochte informatie, voor zover die bij mij berust, in **document 1** kunt raadplegen.

- **Toegepaste stalsystemen en emissie-reducerende technieken**
U vraagt om openbaarmaking van informatie over toegepaste stalsystemen inclusief emissie-reducerende technieken. Deze informatie berust bij mijn ministerie. De Regeling Ammoniak Veehouderij (hierna: RAV) bevat emissiefactoren voor ammoniak (plus geur en PM10) per staltype. Deze informatie kunt u aflezen uit de kolommen 'RAV' en 'RAV omschrijving'. Stallen hebben een vergunning op basis van RAV-gegevens. De RAV-lijst is zeer gedetailleerd en bevat alle typen stallen, ook typen die momenteel niet in Nederland in gebruik zijn.
- **Dieraantallen en emissiefactoren**
U vraagt om openbaarmaking van informatie over dieraantallen en emissiefactoren. Deze informatie berust bij mijn ministerie. In de kolom 'aantal dieren' vindt u het aantal dieren uit het Geografisch Informatie Agrarische Bedrijven (hierna: GIAB). Deze wordt jaarlijks door Wageningen Environmental Research (hierna: WEnR) samengesteld uit data van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (onder andere uit de Opgave Huisvesting, Landbouwtelling, en de I&R (Identificatie en Registratie van dieren). De emissiefactor is af te lezen uit de gelijknamige kolom. De emissiefactor in deze kolom is een door het RIVM afgeleide emissiefactor en om die reden niet terug te vinden is op de RAV-lijst. Meer informatie over de gevolgde procedure is te vinden in het door het RIVM geschreven document hierover (**bijlage B**).
- **Rijksdriehoekscoördinaten**

² Brief van de minister voor Natuur en Stikstof van 19 april 2022, 2022Z03334.

³ Brief van de minister voor Natuur en Stikstof van 19 april 2022, 2022Z03334, bijlage 4.

U vraagt om openbaarmaking van informatie over rijksdriehoekskoördinaten. Deze informatie berust bij mijn ministerie. De coördinaten zijn met X- en Y-aangegeven in de kolommen 'XCO (GIAB) en YCO (GIAB)' van **document 1**.

- **De totale emissiejaarvracht**
U vraagt om openbaarmaking van informatie over de totale emissiejaarvracht. Deze informatie berust bij mijn ministerie. Deze treft u aan in de kolom 'Emissie per stallocatie' van **document 1**. Het betreft hier emissies uit de stal en uit de opslag van mest. Voor de totale emissie per locatie moeten alle vermelde emissies worden opgesteld.
- **Adresgegevens**
U vraagt om openbaarmaking van informatie die betrekking heeft op bedrijfsadressen. Binnen de reikwijdte van uw verzoek zijn deze gegevens niet aangetroffen. Dit betekent dat ik uw verzoek ten aanzien van dit punt afwijs.
- **Hoogte en warmte-houd**
In mijn verzoek om precisering heb ik u erop gewezen dat hoogte en warmte-inhoud niet als bronkenmerken gebruikt zijn om de emissies (in de top 100 lijst) te berekenen. Ik beschik daarom niet over deze informatie. Dit betekent dat ik uw verzoek ten aanzien van dit punt ook afwijs.

Incorrecte gegevens openbare top 100 lijst ammoniakuitstoters

Bij brief van 1 november 2022 heeft het RIVM aan de minister voor Natuur en Stikstof gemeld dat naar aanleiding van een reactie van een belanghebbende is gebleken dat een onderliggend databestand ernstige fouten bevatte.⁴ Het gaat om diverse emissiefactoren van varkens- en pluimveestallen, die toegepast zijn in het proces van de ruimtelijke toedeling van de landelijke totalen. Daarbij paste de Emissieregistratie praktijkcorrectiefactoren als gemiddelde emissiefactoren toe, in plaats van voor elk staltype specifieke emissiefactoren. Dit heeft tot gevolg gehad dat sommige emissiefactoren te hoog zijn uitgevallen terwijl andere stallocaties te lage waardes kregen. In de top 100 lijst staan daarom stallocaties met te hoge berekende emissies en stallocaties met te lage berekende emissies. Hierdoor klopt de samenstelling van de lijst niet meer. Het RIVM merkt in de bovengenoemde brief op dat door de fouten in de berekening bedrijven mogelijk onterecht op de lijst staan. Helaas moet ik constateren dat de lijst incorrect is. Dat betreurt ik zeer, ook omdat daardoor een onjuist beeld over de emissiewaarden is ontstaan. Dat neemt niet weg dat die lijst bestaat en dat die onjuiste lijst ook openbaar wordt. Ik ben immers op grond van de Wet open overheid gehouden deze lijst, waarvan dus vaststaat dat deze fouten bevat, ongewijzigd openbaar te maken. Ik kan niet anders dan erkennen dat dit leidt tot verwarring en onnodig onbegrip bij de belanghebbenden op deze lijst. Het is zoals het is, ik betreurt dan ook dat dit het geval is.

Belanghebbenden

Bij de openbaarmaking van diverse documenten spelen de belangen van derden een rol. Deze belanghebbenden zijn vooraf gevraagd om hun mening te geven over de openbaarmaking.

Zeventien belanghebbenden hebben van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt.

Drieënzeventig belanghebbenden stemmen niet in met openbaarmaking. Zij voeren – kort samengevat – aan dat de data in vertrouwen aan de overheid zijn verstrekt voor het verkrijgen van vergunningen en niet voor een ander doel

⁴ Brief van de minister voor Natuur en Stikstof van 1 november 2022, DGS/22539155.

mogen worden gebruikt. Tevens voeren de belanghebbenden aan dat zij zich zorgen maken over de veiligheid van de dieren, hun ondernemingen en medewerkers. Zij vrezen dat als ik gegevens over hun stallocatie openbaar maak zij hierdoor benadeeld zouden kunnen worden.

Zesenvijftig van deze belanghebbenden stellen dat de data zoals weergegeven op de lijst onjuist zijn, omdat bijvoorbeeld de dieraantallen niet overeenkomen met de huidige stand van zaken. Deze bedenkingen zien echter niet op een uitzonderingsgrond van de Woo en kunnen daardoor geen belemmering vormen voor openbaarmaking. Eén andere belanghebbende voert aan dat de coördinaten in het te openbaren document tevens tot het woonadres van een medewerker te herleiden zijn.

De zienswijzen van de belanghebbenden heb ik in mijn belangenafweging meegenomen. Daaruit blijkt dat ik deze niet volg. Per weigeringsgrond licht ik dit hieronder nader toe.

Wettelijk kader

Uw verzoek om informatie is beoordeeld op grond van de Woo. Voor de relevante bepalingen verwijs ik u naar bijlage A.

Het recht op openbaarmaking dient het publieke belang van een goede en democratische bestuursvoering. Het komt iedere burger in gelijke mate toe. Er wordt niet gekeken naar het specifieke belang van de verzoeker.

Motivering

Milieu-informatie (artikel 5.1, zevende lid, van de Woo)

Op grond van artikel 5.1, zevende lid, van de Woo mag ik de uitzonderingsgronden van het eerste en tweede lid van artikel 5.1 van de Woo niet toepassen op milieu-informatie die betrekking heeft op emissies in het milieu.

De definitie van milieu-informatie staat in artikel 19.1a van de Wet milieubeheer (hierna: Wm). In dit artikel is bepaald dat onder milieu-informatie kan worden verstaan, alle informatie neergelegd in documenten over:

- De toestand van elementen van het milieu, zoals bodem, landschap, lucht, water en biologische diversiteit;
- Factoren zoals energie, geluid, straling en afval;
- Verslagen van de toepassing van de milieuwetgeving;
- Economische analyses;
- Maatregelen zoals wetgeving, plannen en programma's en activiteiten die deze elementen of factoren aantasten of beschermen;
- De toestand van gezondheid en veiligheid van de mens van waardevolle cultuurlandschappen en van bouwwerken.

Het recht om een ieder vrije toegang te geven tot milieu-informatie die berusten bij bestuursorganen volgt uit Richtlijn 2003/4/EG. Deze richtlijn geeft uitvoering aan het Verdrag van Aarhus dat een ruimer openbaarmakingsregime kent dan de generieke regeling in de Wob/Woo.

Volledigheidshalve verwijs ik naar een uitspraak van 27 januari 2021⁵ waarin de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: ABRvS) zich heeft gebogen over een casus waarin de rechtbank geoordeeld heeft dat locatiegegevens kunnen worden aangemerkt als milieu-informatie, omdat de gegevens onder de in artikel 19.1a, eerste lid, van de Wm neergelegde definitie

⁵ ABRvS 27 januari 2021, ECLI:NL:RVS:2021:153.

van milieu-informatie vallen. Verder heeft de rechtbank geoordeeld dat deze locatiegegevens ook emissiegegevens zijn. Uit de aard van de zaak vloeit voort dat een emissie een bron heeft en dat die bron een locatie heeft.

Naar aanleiding van de arresten van het Hof van Justitie van de Europese Unie van 23 november 2016, Bayer CropScience, ECLI:EU:C:2016:890 en Commissie/ACC, ECLI:EU:C:2016:889, heeft de ABRvS in de uitspraak van 16 augustus 2017, ECLI:NL:RVS:2017:2211, overwogen dat onder de begrippen 'emissies in het milieu' en 'informatie over emissies in het milieu' niet alleen gegevens moeten worden begrepen die de daadwerkelijke uitstoot betreffen, maar ook de gegevens over de invloeden van die emissies op het milieu alsook de gegevens die het publiek in staat stellen te controleren of de beoordeling van de daadwerkelijke of voorzienbare emissies door het bestuursorgaan juist is. De begrippen 'emissies in het milieu' en 'informatie over emissies in het milieu' moeten niet restrictief worden uitgelegd.⁶ Het Hof heeft, meer in het bijzonder in punt 87 van zijn arrest Bayer CropScience, het begrip 'informatie over emissies in het milieu' in de zin van artikel 4, tweede lid, tweede alinea, van Richtlijn 2003/4 inzake de toegang van het publiek tot milieu-informatie en tot intrekking van Richtlijn 90/313/EEG van de Raad, zo uitgelegd dat daaronder niet alleen informatie over de emissies als zodanig valt, dat wil zeggen inlichtingen over de aard, de samenstelling, de hoeveelheid, de datum en de plaats van deze emissies, maar ook gegevens over de invloeden die deze emissies op kortere of langere termijn op het milieu hebben. Uit deze uitleg van het Hof volgt naar het oordeel van de ABRvS dat ook de plaats van de emissies, informatie over emissies in het milieu is. Het oordeel van de rechtbank dat een emissie een bron heeft, dat die bron een locatie heeft en dat om die reden de locatiegegevens van een emissiebron ook emissiegegevens zijn, is dus juist.

Tevens heeft de ABRvS geoordeeld dat hoewel het op zichzelf juist is dat de in artikel 10, zevende lid, aanhef en onder b, van de Wob genoemde belangen zich, ook gelet op de huidige maatschappelijke ontwikkelingen, kunnen voordoen, dat deze vaststelling niet genoeg is voor de conclusie dat openbaarmaking van de locatiegegevens die hier aan de orde zijn daadwerkelijk schade zou toebrengen aan de met de geheimhouding gediende belangen, te weten de beveiliging van bedrijven en het voorkomen van sabotage.

In uw verzoek vraagt u om data die verband houden met emissies in het milieu, namelijk ammoniakuitstoot. De gevraagde informatie is om die reden te kwalificeren als milieu-informatie die betrekking heeft op emissies in het milieu, zodat de uitzonderingsgronden uit artikel 5.1, eerste en tweede lid, van de Woo, niet van toepassing zijn. Uit de genoemde jurisprudentie vloeit voort dat tevens de stallocatie coördinaten aan te merken zijn als milieu-informatie. Hieruit volgt dat op grond van artikel 5.1, zevende lid, van de Woo de uitzonderingsgronden van het eerste en tweede lid van artikel 5.1 van de Woo niet toegepast kunnen worden op milieu-informatie die betrekking heeft op emissies in het milieu.

Twee belanghebbenden betwisten dat de emissie, zoals vermeld in **document 1**, aan hun ondernemingen zijn toe te rekenen, dat deze emissies aan hun bedrijven zijn toe te rekenen en dat deze uitstoot door deze bedrijven is veroorzaakt. Zij voeren aan dat het RIVM de gegevens zodanig bewerkt heeft dat deze volgens de belanghebbenden niet als milieu-informatie aangemerkt kunnen worden. De belanghebbenden menen daarom dat de uitzonderingsgronden in artikel 5.1, eerste en tweede lid, van de Woo, in dit geval wél van toepassing zouden zijn. Ik volg deze redenering niet. Hierboven is toegelicht waarom de verzochte informatie milieu-informatie is. Korthedshalve verwijs ik naar de hierboven gegeven toelichting.

⁶ ABRvS 27 januari 2021, ECLI:NL:RVS:2021:153

Uitspraak van 18 april 2018

Vier belanghebbende beroepen zich op een uitspraak van de ABRvS van 18 april 2018⁷. In deze zaak is geoordeeld dat wanneer sprake is van een gerechtvaardigde vrees voor dierenrechtenactivisme het bevoegd gezag mag weigeren om informatie op grond van onevenredige benadeling van artikel 10, tweede lid, onder g, van de Wet openbaarheid van bestuur (huidige artikel 5.1, vijfde lid, van de Wet open overheid) openbaar te maken. In artikel 5.1, vijfde lid, van de Woo is bepaald dat slechts in uitzonderlijke gevallen openbaarmaking van andere informatie dan milieu-informatie achterwege blijft, indien openbaarmaking onevenredige benadeling toebrengt aan een ander belang dan genoemd in het eerste of tweede lid en het algemeen belang van openbaarheid niet tegen deze benadeling opweegt.

Ik volg deze redenering niet, omdat in de voornoemde casus werd verzocht om openbaarmaking van een boeterapport en het niet om openbaarmaking van milieu-informatie ging die betrekking heeft op emissies in het milieu. Dat is in het onderhavig geval anders, omdat in uw verzoek vaststaat dat de gevraagde informatie aan te merken is als milieu-informatie die betrekking heeft op emissies in het milieu.

Bedrijfs- en fabricagegegevens (artikel 5.1, eerste lid, aanhef en onder c, van de Woo)

Op grond van artikel 5.1, eerste lid, aanhef en onder c, van de Woo mag ik geen informatie openbaar maken als het gaat om bedrijfs- en fabricagegegevens die in vertrouwen aan de overheid zijn medegedeeld. De vertrouwelijkheid van de informatie die aan de overheid is verstrekt, kan bijvoorbeeld blijken uit een expliciete verklaring. Het is ook mogelijk dat de vertrouwelijkheid door de verstrekker mocht worden aangenomen.

Meerdere belanghebbenden voeren aan dat gegevens zoals de gecombineerde opgave met bedrijfsgegevens over gehouden dieren en de toegepaste stalsystemen, moet worden gezien als bedrijfs- en fabricagegegevens als bedoeld in artikel 5.1, eerste lid, onder c, van de Woo. Uit de gegevens kunnen namelijk wetenswaardigheden worden afgeleid met betrekking tot de technische bedrijfsvoering, het productieproces, of de afzet van producten of de kring van afnemers of leveranciers van het bedrijf. Zij voeren aan dat deze informatie nu voor een ander doel wordt gebruikt dan waarvoor deze (verplicht) aan de overheid zijn verstrekt, zodat deze zou moeten worden geweigerd.

Ik volg deze redenering niet omdat de verzochte informatie milieu-informatie is die betrekking heeft op emissies in het milieu, zodat op grond van artikel 5.1, zevende lid, van de Woo de uitzonderingsgronden in 5.1, eerste en tweede lid, van de Woo niet van toepassing zijn.

De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer (artikel 5.1, tweede lid, onder e, van de Woo)

Op grond van artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder e, van de Woo kan ik geen informatie openbaar maken als dit de persoonlijke levenssfeer schaadt en dit belang zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid. Het gaat om persoonsgegevens die (indirect) te herleiden zijn tot een persoon zoals namen, e-mailadressen, telefoonnummers en functienamen.

Eén belanghebbende stelt dat persoonsgegevens enkel mogen worden verstrekt indien er sprake is van een wettelijke grondslag. Hij meent dat in de Woo geen expliciete grondslag opgenomen is voor een dergelijke verstrekking waardoor ik derhalve krachtens de Woo persoonsgegevens niet openbaar mag maken.

⁷ ABRvS 18 april 2018, ECLI:NL:RVS:2018:1282.

Eenentwintig belanghebbenden stellen dat de stallocaties tevens een woonadres zijn dan wel te herleiden zijn tot een woonadres zodat de openbaarmaking van coördinaten een inbreuk maakt op de persoonlijke levenssfeer. Drie belanghebbenden menen dat door de openbaarmaking van de coördinaten eigenaren en werknemers zullen worden benaderd door de media, of dat de media de stallocatie zal bezoeken of in beeld zal brengen.

Drie belanghebbenden voeren aan dat door de openbaarmaking van de coördinaten hun bedrijf en gezin mogelijk een potentieel doelwit zouden worden van milieuactivisten en dierenrechtenextremisten. Dit zou hun persoonlijke levenssfeer schaden.

Hoewel ik begrip heb voor de zorgen van deze belanghebbenden kan ik deze redenering niet volgen. De verzochte informatie is namelijk milieu-informatie die betrekking heeft op emissies in het milieu zodat op grond van artikel 5.1, zevende lid, van de Woo de uitzonderingsgronden in 5.1, eerste en tweede lid, van de Woo niet van toepassing zijn. Dit betekent dat ook de uitzonderingsgrond die op de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer ziet in dit geval niet van toepassing is.

De beveiliging van personen en bedrijven en het voorkomen van sabotage (artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder h, van de Woo)

Op grond van artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder h, van de Woo kan ik geen informatie openbaar maken wanneer dit de beveiliging van personen en bedrijven en/of het voorkomen van sabotage belemmert en dit belang zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid.

Kort samengevat voeren belanghebbenden aan dat openbaring van de verzochte informatie er derhalve toe kan leiden dat de veiligheid van hun bedrijven en die van hun gezinnen in het geding komt.

Twintig belanghebbenden voeren aan dat mede door de alsmaar groeiende onrust over het stikstofdossier in hun ogen met het openbaren van de verzochte informatie aan eenieder er een situatie kan ontstaan dat mogelijk anderen, bijvoorbeeld groeperingen op het gebied van milieu of dierenwelzijn, de gegevens zullen gebruiken om nieuwe doelwitten te kiezen voor hun acties. Dit leidt volgens de belanghebbenden mogelijk tot een persoonlijk en bedrijfsmatig risico op schade en vernieling. Ook is het niet ondenkbaar dat de veehouderij zal worden gesaboteerd, met onnoemelijk veel stress/dierenleed als gevolg, voeren zij aan. Daarom zouden de belanghebbenden graag zien dat ik de coördinaten van de locatie niet openbaar maak.

Een belanghebbende stelt dat hij snapt dat ik slechts feiten openbaar wil maken. Gezien de polarisatie rond veehouderijen en het effect dat die openbaarmaking daarop heeft, is de openbaarmaking van de verzochte informatie in zijn ogen onverantwoord.

Ik volg deze redenering niet omdat de verzochte informatie milieu-informatie is die betrekking heeft op emissies in het milieu, zodat op grond van artikel 5.1, zevende lid, van de Woo de uitzonderingsgronden in 5.1, eerste en tweede lid, van de Woo niet toegepast kunnen worden.

Het belang van het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen (artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder i, van de Woo)

Op grond van artikel 5.1, tweede lid, aanhef en onder i, van de Woo kan ik geen informatie openbaar maken wanneer dit het goed functioneren van de Staat of andere overheden schaadt en dit belang zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid.

Acht belanghebbenden stellen dat de lijst met top 100 grootste uitstoters niet relevant is in de gehele stikstofdiscussie, omdat het gaat om stikstofbelasting in de Natura 2000-gebieden. In hun ogen wekt dit ongewild de indruk dat de bedrijven uit de top 100 lijst grote negatieve effecten hebben op de stikstofgevoelige natuur. Zij menen dat de openbaarmaking van locatiegegevens leidt tot procedures over de intrekking van vergunningen van agrariërs. Dit zou volgens de belanghebbenden potentieel ontwrichtende gevolgen kunnen hebben voor mijn ministerie. Zij menen dat hierdoor het goed functioneren van de staat en andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen geschaad zou kunnen worden.

Ik volg deze redenering niet omdat de verzochte informatie milieu-informatie is die betrekking heeft op emissies in het milieu, zodat op grond van artikel 5.1, zevende lid, van de Woo de uitzonderingsgronden in 5.1, eerste en tweede lid, van de Woo niet toegepast kunnen worden.

Het voorkomen van onevenredige bevoordeling of benadeling (artikel 5.1, vijfde lid, van de Woo)

Op grond van artikel 5.1, vijfde lid, van de Woo mag ik in uitzonderlijke gevallen geen informatie openbaar maken als dit iemand onevenredige benadeling toebrengt en de voorkoming daarvan zwaarder weegt dan het belang van openbaarheid.

Dertien belanghebbenden stellen dat zij onevenredig worden benadeeld door openbaarmaking van document 1. Zij voeren aan dat de openbaarmaking van de verzochte informatie hun bedrijven zou kunnen schaden. Zij vrezen voor reputatieschade en/of financiële schade. De belanghebbenden voeren aan dat zij mogelijk klanten zouden kunnen verliezen als bekend wordt dat zij op de top 100 lijst staan.

Ik volg deze redenering niet omdat de verzochte informatie milieu-informatie is die betrekking heeft op emissies in het milieu, zodat artikel 5.1, vijfde lid, van de Woo niet van toepassing is.

Memorie van toelichting bij de Wet openbaarheid van bestuur

Twee belanghebbenden voeren aan dat openbaarmaking achterwege dient te blijven omdat in hun ogen uit de memorie van toelichting bij de Wet openbaarheid van bestuur volgt dat gegevens die de overheid aan een burger vraagt en die een burger wettelijk verplicht is om aan te leveren niet middels een verzoek om informatie aan derden mogen worden verstrekt. Openbaarmaking leidt tot inbreuk op dit vertrouwen.

Deze zienswijze is echter niet te herleiden tot een uitzonderingsgrond in de Woo. Voor zover belanghebbenden een beroep doen op de uitzonderingsgronden in artikel 5.1, eerste en tweede lid, van de Woo kan ik deze redenering niet volgen omdat de verzochte informatie milieu informatie is die betrekking heeft op emissies in het milieu, zodat op grond van artikel 5.1, zevende lid, van de Woo de uitzonderingsgronden in 5.1, eerste en tweede lid, van de Woo niet toegepast kunnen worden.

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Ons kenmerk
2022.172
3468526-1039724-WJZ

De belanghebbenden krijgen twee weken de tijd om de rechtbank te verzoeken een voorlopige voorziening te treffen. Daarvoor is vereist dat zij een bezwaarschrift indienen. Als de belanghebbenden dit niet doen, wordt het document u na afloop van deze termijn toegestuurd. Als de belanghebbenden wel bezwaar maken en vragen om een voorlopige voorziening, dan wordt deze procedure afgewacht.

Plaatsing op internet

De stukken worden na de feitelijke verstrekking met een geanonimiseerde versie van dit besluit voor eenieder kenbaar gemaakt op www.rijksoverheid.nl.

Een afschrift van dit besluit zend ik aan de belanghebbenden.

Hoogachtend,

de Minister van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport,
namens deze,
de Secretaris-Generaal.

Marcelis Boereboom

**Directie Wetgeving en
Juridische Zaken**

Ons kenmerk
2022.172
3468526-1039724-WJZ

Bezwaar

Het indienen van bezwaar schort de werking van dit besluit niet op.

Heeft u vragen over dit besluit of bent u het er niet mee eens? Kijk eens op <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/vws/bezwaarschriften-vws>. Daar wordt uitgelegd wat u kunt doen als u het niet eens bent met het besluit en misschien bezwaar wilt maken. Er staan voorbeelden waarmee u de kans op een succesvol bezwaar kan inschatten. Wilt u bezwaar maken, dan moet dit binnen zes weken na de datum die bovenaan deze brief staat. Let op: doe dit op tijd, anders kan uw bezwaar niet behandeld worden.

Het bezwaarschrift e-mailt u naar: WJZ.bezwaarenberoep@minvws.nl, bij voorkeur met een ingescande handtekening.

Indien u niet kunt of wilt e-mailen, kunt u uw bezwaarschrift ook versturen per post naar: de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, t.a.v. Directie Wetgeving en Juridische Zaken, Postbus 20350, 2500 EJ Den Haag.

U kunt uw bezwaarschrift ook faxen naar: (070) 340 59 84.

Noem in het bezwaarschrift:

- uw naam en adres
- de datum
- het kenmerk van deze brief (dit vindt u in de rechterkantlijn)
- geef aan waarom u het niet eens bent met de beslissing

Vergeet niet om uw bezwaarschrift te ondertekenen en van een datum te voorzien. Wilt u zo vriendelijk zijn om een kopie van deze brief mee te sturen met het bezwaarschrift.

Indien u het bezwaarschrift per e-mail indient zonder ondertekening, bestaat de mogelijkheid dat u op een later moment verzocht wordt om bewijs te leveren dat u bevoegd bent tot het indienen van het bezwaar.

Informatie voor het treffen van een voorlopige voorziening (vovo)

Conform het bepaalde in artikel 4.4, vijfde lid, van de Woo, worden de belanghebbenden in de gelegenheid gesteld om binnen twee weken na dagtekening van deze beschikking, aan te geven of men bedenkingen heeft tegen openbaarmaking van de door u gevraagde informatie. Dit kan door het indienen van een bezwaarschrift bij het ministerie van VWS en door daarnaast bij de rechtbank te verzoeken om, bij wijze van voorlopige voorziening, dit besluit tot openbaarmaking te schorsen. Indien binnen twee weken na dagtekening van dit besluit een bezwaarschrift is ingediend en een voorlopige voorziening is aangevraagd, wordt de uitspraak van de voorzieningenrechter afgewacht, voordat tot daadwerkelijke openbaarmaking wordt overgegaan.

Bijlage A

Artikel 2.1 van de Woo, luidt, voor zover relevant, als volgt:

In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:
document: een door een orgaan, persoon of college als bedoeld in artikel 2.2, eerste lid, opgemaakt of ontvangen schriftelijk stuk of ander geheel van vastgelegde gegevens dat naar zijn aard verband houdt met de publieke taak van dat orgaan, die persoon of dat college; milieu-informatie: hetgeen daaronder wordt verstaan in artikel 19.1a van de Wet milieubeheer;
(...)

Artikel 4.1 van de Woo luidt als volgt:

1. Eenieder kan een verzoek om publieke informatie richten tot een bestuursorgaan of een onder verantwoordelijkheid van een bestuurs-orgaan werkzame instelling, dienst of bedrijf. In het laatste geval beslist het verantwoordelijke bestuursorgaan op het verzoek.
2. Een verzoek kan mondeling of schriftelijk worden ingediend en kan elektronisch worden verzonden op de door het bestuursorgaan aange-geven wijze.
3. De verzoeker behoeft bij zijn verzoek geen belang te stellen.
4. De verzoeker vermeldt bij zijn verzoek de aangelegenheid of het daarop betrekking hebbende document, waarover hij informatie wenst te ontvangen.
5. Indien een verzoek te algemeen geformuleerd is, verzoekt het bestuurs-orgaan binnen twee weken na ontvangst van het verzoek de verzoeker om het verzoek te preciseren en is het de verzoeker daarbij behulpzaam.
6. Het bestuursorgaan kan besluiten een verzoek niet te behandelen, indien de verzoeker niet meewerkt aan een verzoek tot precisering als bedoeld het vijfde lid. In afwijking van artikel 4:5, vierde lid, van de Algemene wet bestuursrecht wordt het besluit om het verzoek niet te behandelen aan de verzoeker bekendgemaakt binnen twee weken nadat het verzoek is gepreciseerd of nadat de daarvoor gestelde termijn ongebruikt is verstreken.
7. Een verzoek om informatie wordt ingewilligd met inachtneming van het bepaalde in hoofdstuk 5.

Artikel 5.1 van de Woo luidt, voor zover relevant, als volgt:

1. Het openbaar maken van informatie ingevolge deze wet blijft achterwege voor zover dit:
 - a. de eenheid van de Kroon in gevaar zou kunnen brengen;
 - b. de veiligheid van de Staat zou kunnen schaden;
 - c. bedrijfs- en fabricagegegevens betreft die door natuurlijke personen of rechtspersonen vertrouwelijk aan de overheid zijn meegedeeld;
 - d. persoonsgegevens betreft als bedoeld in paragraaf 3.1 onderscheidenlijk paragraaf 3.2 van de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming, tenzij de betrokkene uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven voor de openbaarmaking van deze persoonsgegevens of deze persoonsgegevens kennelijk door de betrokkene openbaar zijn gemaakt;
 - e. nummers betreft die dienen ter identificatie van personen die bij wet of algemene maatregel van bestuur zijn voorgeschreven als bedoeld in artikel 46 van de Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbe-scherming, tenzij de verstrekking kennelijk geen inbreuk op de levenssfeer maakt.
2. Het openbaar maken van informatie blijft eveneens achterwege voor zover het belang daarvan niet opweegt tegen de volgende belangen:
 - a. de betrekkingen van Nederland met andere landen en staten en met internationale organisaties;
 - b. de economische of financiële belangen van de Staat, andere publiek-rechtelijke lichamen of bestuursorganen, in geval van milieu-informatie slechts voor zover de informatie betrekking heeft op handelingen met een vertrouwelijk karakter;
 - c. de opsporing en vervolging van strafbare feiten;

- d. de inspectie, controle en toezicht door bestuursorganen;
 - e. de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer;
 - f. de bescherming van andere dan in het eerste lid, onderdeel c, genoemde concurrentiegevoelige bedrijfs- en fabricagegegevens;
 - g. de bescherming van het milieu waarop deze informatie betrekking heeft;
 - h. de beveiliging van personen en bedrijven en het voorkomen van sabotage;
 - i. het goed functioneren van de Staat, andere publiekrechtelijke lichamen of bestuursorganen.
- (...)
7. Het eerste en tweede lid zijn niet van toepassing op milieu-informatie die betrekking heeft op emissies in het milieu.

Artikel 5.2 van de Woo luidt, voor zover relevant, als volgt:

1. In geval van een verzoek om informatie uit documenten, opgesteld ten behoeve van intern beraad, wordt geen informatie verstrekt over daarin opgenomen persoonlijke beleidsopvattingen. Onder persoonlijke beleidsopvattingen worden verstaan ambtelijke adviezen, visies, standpunten en overwegingen ten behoeve van intern beraad, niet zijnde feiten, prognoses, beleidsalternatieven, de gevolgen van een bepaald beleidsalternatief of andere onderdelen met een overwegend objectief karakter.
2. Het bestuursorgaan kan over persoonlijke beleidsopvattingen met het oog op een goede en democratische bestuursvoering informatie verstrekken in niet tot personen herleidbare vorm. Indien degene die deze opvattingen heeft geuit of zich erachter heeft gesteld, daarmee heeft ingestemd, kan de informatie in tot personen herleidbare vorm worden verstrekt.
3. Onverminderd het eerste en tweede lid wordt uit documenten opgesteld ten behoeve van formele bestuurlijke besluitvorming door een Minister, een commissaris van de Koning, gedeputeerde staten, een gedeputeerde, het college van burgemeester en wethouders, een burgemeester en een wethouder, informatie verstrekt over persoonlijke beleidsopvattingen in niet tot personen herleidbare vorm, tenzij het kunnen voeren van intern beraad onevenredig wordt geschaad.
4. In afwijking van het eerste lid wordt bij milieu-informatie het belang van de bescherming van de persoonlijke beleidsopvattingen afgewogen tegen het belang van openbaarmaking. Informatie over persoonlijke beleidsopvattingen kan worden verstrekt in niet tot personen herleidbare vorm. Indien degene die deze opvattingen heeft geuit of zich erachter heeft gesteld, daarmee heeft ingestemd, kan de informatie in tot personen herleidbare vorm worden verstrekt.

Bijlage B

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Ruimtelijke verdeling emissies uit stal en opslag
Top 100-lijst ammoniak

Contact:

Emissieregistratie
emissieregistratie@rivm.nl

A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 1
3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

KvK Utrecht 30276683

T 030 274 91 11
info@rivm.nl

Datum
26 september 2022

Samenvatting

Op verzoek van een vraag uit de Tweede Kamer berekende het RIVM een top 100-lijst van de ammoniakuitstoot per stallocatie (UBN). Hiervoor gebruikte het RIVM een aantal datasets, namelijk de RAV-lijst (Regeling Ammoniak Veehouderij), GIAB (Geografisch Informatie Agrarische Bedrijven) en resultaten uit NEMA (National Emission Model for Agriculture). In deze notitie wordt de methode toegelicht die is gebruikt om de emissies van ammoniak voor de top 100-lijst te berekenen.

Het GIAB wordt door Wageningen Environmental Research jaarlijks opgesteld om een zo goed mogelijke weergave te zijn van veehouderijlocaties in Nederland, waarbij de bijbehorende informatie representatief is voor een geheel jaar. Bij het samenstellen van het bestand worden gegevens uit onderliggende databestanden gecombineerd en ontbrekende data door middel van de best mogelijke inschatting aangevuld.

De taakgroep Landbouw van de Emissieregistratie (ER) berekent elk jaar met behulp van het model NEMA de uitstoot van ammoniak door landbouw naar de lucht, waaronder die uit stallen. NEMA berekent de totale hoeveelheid ammoniak die in heel Nederland per type stal en per bron binnen het staltype (bijvoorbeeld mestopslag) wordt uitgestoten. Het RIVM gebruikt vervolgens deze nationale stalemissies om de uitstoot te verdelen over verschillende locaties. Dit betekent dat op basis van de nationale hoeveelheid wordt berekend hoeveel ammoniak een locatie uitstoot.

Het RIVM verdeelt de nationale emissies uit NEMA over verschillende oppervlakten: over provincies, gemeenten, 5x5km vlakken en 1x1km vlakken. Voor de top 100-lijst zijn de nationale emissies over stallocaties verdeeld.

Deze 'ruimtelijke verdeling' wordt gedaan op basis van percentages. Elke stallocatie krijgt een percentage van de totale uitstoot toebedeeld. Om te berekenen hoe groot dit percentage is, gebruikt het RIVM gegevens uit het GIAB waarin de staltypen en dieraantallen staan vermeld.

De uitkomst, de ammoniakemissie per stallocatie (UBN), is gepresenteerd in de top 100-lijst. Voor dit WOO-verzoek is het RIVM uitgegaan van de aangepaste top 100-lijst die het ministerie van LNV op 19 april jl. aan de Tweede Kamer heeft aangeboden.

1.1 Leeswijzer

De datasets waarmee het RIVM de ammoniakuitstoot berekent, worden in hoofdstuk 2 beschreven (RAV-lijst, GIAB en NEMA).

Deze berekening van de uitstoot gebeurt in een aantal stappen. Deze stappen worden in hoofdstuk 3 toegelicht.

Bij de ruimtelijke verdeling van de stalemissies worden voor een deel andere keuzes gemaakt dan bij de berekening van de stalemissies in NEMA. Deze verschillen staan in hoofdstuk 4 beschreven.

Terminologie en afkortingen kunt u in de begrippenlijst (paragraaf 4.2) terugvinden.

1.2 Afbakening

Deze notitie is specifiek bedoeld als achtergrondinformatie bij de top 100-lijst ammoniak. De methode om emissies per UBN te berekenen verschilt op een aantal plaatsen van de normale ruimtelijke verdeling van de stalemissies.

2. Onderliggende data

2.1 RAV

De Regeling Ammoniak Veehouderij (RAV) bevat emissiefactoren voor ammoniak (plus geur en PM10) per staltype. Stallen hebben een vergunning op basis van RAV-gegevens. De RAV-lijst is zeer gedetailleerd en bevat alle typen stallen, ook typen die momenteel niet in Nederland in gebruik zijn. Op het moment (emissiejaar 2020) zijn er 287 staltypen in gebruik. Voor het verkrijgen van een RAV-code zijn bij enkele proefstallen metingen nodig om de emissiefactor te bepalen. De proefstallen moeten aan verschillende voorwaarden voldoen, zoals de normale hoeveelheid eiwit in het voer. De emissiefactor wordt eenmalig vastgesteld voor een staltype. De RAV-lijst wordt opgesteld onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

2.2 NEMA

Het National Emission Model for Agriculture (NEMA) wordt binnen de Emissieregistratie gebruikt om te berekenen hoeveel ammoniak (en andere stoffen) door de landbouw naar lucht wordt uitgestoten. NEMA berekent elk jaar hoeveel ammoniak per diercategorie per bron (stal, mestopslag, bewerking/verwerking, beweiden en toedienen) in heel Nederland wordt uitgestoten. Wageningen Environmental Research (WEnR) is verantwoordelijk voor de inhoud en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) runt NEMA. Voor een gedetailleerde beschrijving van NEMA zie van Bruggen et al. (2021)¹.

Vervolgens verdeelt het RIVM de nationale stalemissies uit NEMA over verschillende locaties. Bij deze verdeling worden de hoeveelheid emissies die berekend zijn met NEMA niet aangepast; er vindt alleen een ruimtelijke toedeling plaats.

De nationale totalen van NEMA worden per emissieoorzaak (zie begrippenlijst) in de database van de Emissieregistratie geüpload. Een voorbeeld is ammoniak van jongveemesterij uit stallen.

In NEMA worden de 287 RAV-staltypen gegroepeerd naar de diergroepen die in de landbouwtelling voorkwamen. De mate van groepering verschilt per groep, leghennen zijn bijvoorbeeld minder geaggregeerd dan vleeskalveren. De emissiefactoren voor deze groepen worden specifiek voor elk emissiejaar berekend omdat de samenstelling van mest elk jaar verschilt (zie paragraaf 3.1).

De diercategorieën die NEMA hanteert zijn niet hetzelfde als de diercategorieën die RAV gebruikt. NEMA bevat meer details om bijvoorbeeld verschillen in de verhoudingen van soorten jongvee mee te nemen. Zo is binnen NEMA het jongvee van melkvee in vijf categorieën opgedeeld, terwijl de RAV maar één categorie heeft.

¹ Bruggen, C. van, A. Bannink, C.M. Groenestein, J.F.M. Huijsmans, L.A. Lagerwerf, H.H. Luesink, M.B.H. Ros, G.L. Velthof, J. Vonk en T. van der Zee (2021). Emissies naar lucht uit de landbouw berekend met NEMA voor 1990-2019. Wageningen, WOT Natuur & Milieu, WOT-technical report 203. 238 p.; 26 tab.; 8 figs.; 72 ref.; 32 bijl. Beschikbaar op: <https://edepot.wur.nl/544296>

2.3

GIAB

Het Geografisch Informatie Agrarische Bedrijven (GIAB)² wordt jaarlijks door Wageningen Environmental Research (WEnR) samengesteld uit data van RVO (onder andere uit de Opgave Huisvesting, Landbouwtelling, en de I&R (Identificatie en Registratie van dieren). Het GIAB is een bestand waarin per stallocatie informatie is te vinden.

Het GIAB geeft een zo goed mogelijke weergave van veehouderijlocaties in Nederland, waarbij de bijbehorende informatie representatief is voor een geheel jaar. Bij het samenstellen van het bestand worden gegevens uit onderliggende databestanden gecombineerd en ontbrekende data door middel van de best mogelijke inschatting aangevuld.

Voor het ruimtelijk toedelen van de landbouwemissies uit stallen worden de volgende gegevens uit GIAB gebruikt:

- Identificatienummers van de veehouderij (bedrijf) & bedrijfslocaties (per Uniek Bedrijfsnummer, UBN)
- Per UBN en RAV-diercategorie:
 - o staltype/RAV-code,
 - o dieraantallen (meest representatieve getal voor de jaarlijkse gemiddelde bezetting),
 - o UBN-coördinaten

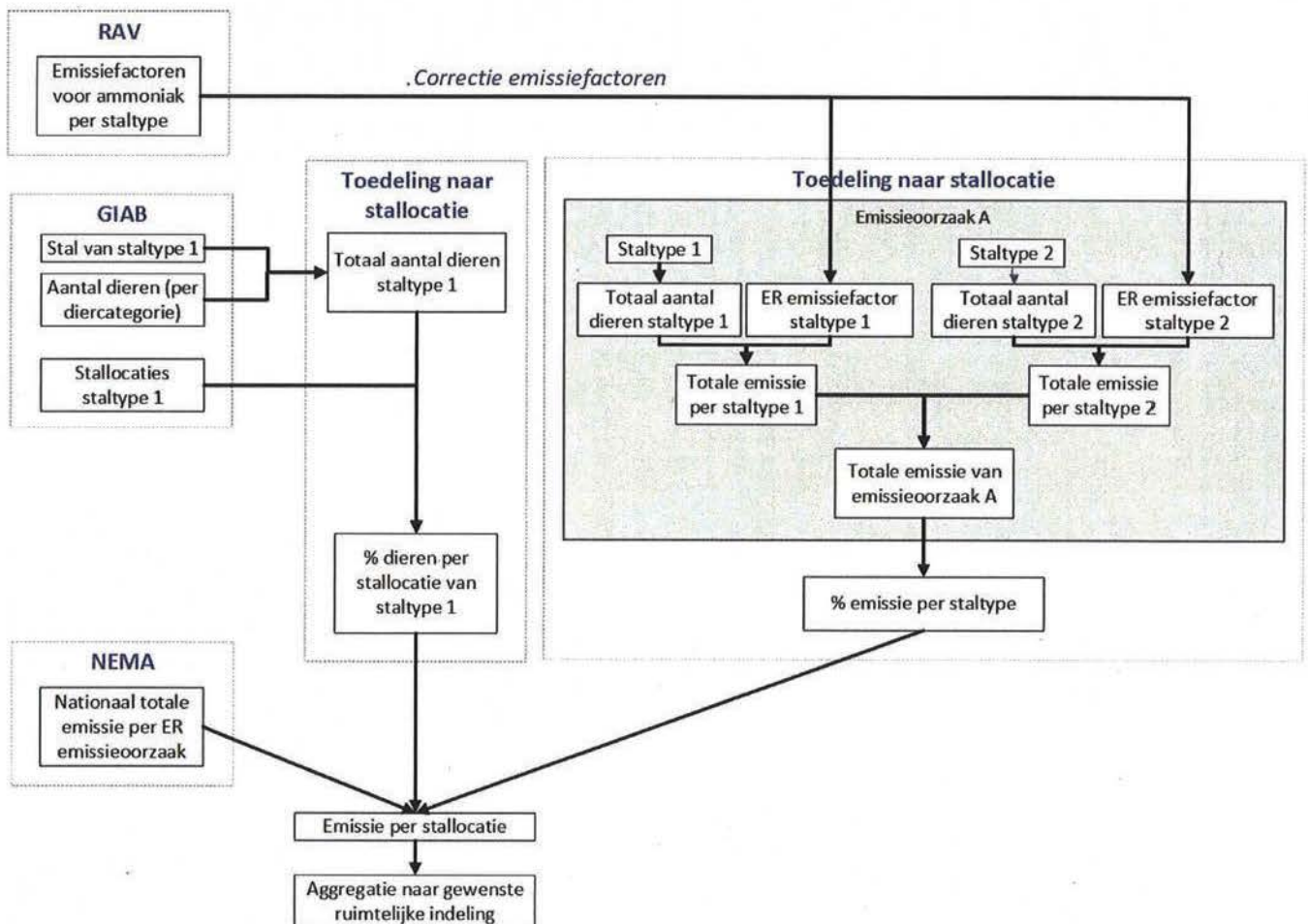
Ieder jaar wordt een GIAB bestand voor het meest recente jaar (t-2³) opgeleverd.

² Os, J. van, en J. Kros (2022). Geografische Informatie Agrarische Bedrijven 2019; Documentatie van het GIAB 2019-bestand. Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-technical report 223. 90 blz.; 14 fig.; 43 tab.; 15 ref.; 2 bijlagen. Toegankelijk op: <https://edepot.wur.nl/568432>

³ t-2: t staat voor het huidige jaar (ten tijde van schrijven is dat 2022). De meest recente GIAB bevat dus informatie over het jaar 2022 - 2 = 2020.

3. Ruimtelijke verdeling stalemissies

Het proces van het ruimtelijk verdelen van de nationale totalen per emissieoorzaak uit NEMA bestaat uit een aantal stappen. Het proces wordt in figuur 1 geschetst.

Figuur 1: Overzicht van te doorlopen stappen om de emissie naar lucht van ammoniak per stallocatie te bepalen. Kopjes in blauw corresponderen met paragraafkoppen in dit document. Het groene kader fungeert als weergave van één emissieoorzaak, met daarbinnen verschillende staltypen.

3.1 Stap 1: correctie RAV emissiefactoren

Volgens de inzichten uit de taakgroep Landbouwemissies van de Emissieregistratie worden drie correcties uitgevoerd op de RAV-emissiefactoren:

- **Leegstand:** de RAV-emissiefactor is uitgedrukt in kilogram ammoniak per dierplaats per jaar. Om de emissie per aanwezig dier te berekenen wordt gecorrigeerd voor de leegstand.
- **Weidegang:** bij rundvee staat een deel van het vee een bepaalde tijd in de weide en is er geen emissie uit de stal. Hiervoor wordt de emissiefactor gecorrigeerd.

- Praktijk: in de praktijk zijn bepaalde emissiereducerende staltypes minder effectief dan op papier. Hiervoor worden de emissiefactoren van een aantal staltypen gecorrigeerd. Deze correctie vindt plaats op basis van bijlage 9 van het rapport 'Emissies naar lucht uit de landbouw berekend met NEMA voor 1990-2019'⁴.

Er bestaat nog een vierde correctie die niet bij de ruimtelijke verdeling wordt gebruikt, maar wel om de nationale totalen in NEMA te berekenen:

- TAN (totaal ammoniakaal stikstof): De RAV-emissiefactoren worden uitgedrukt in kilogram ammoniak per dierplaats. Maar in NEMA worden de emissiefactoren uitgedrukt als percentage van TAN. TAN is de totale hoeveelheid stikstof in de vorm van ammoniak (NH₃) en ammonium (NH₄⁺) in mest. Het TAN-gehalte in de mest hangt samen met het eiwitgehalte van het gegeven veevoer. In Nederland wordt jaarlijks de hoeveelheid voer en het eiwitgehalte berekend dat het vee consumeert, net als de uitscheiding van mest (in kilogram en percentage TAN). De emissiefactoren van stallen kunnen daarmee worden gecorrigeerd voor de gemiddelde TAN in de mest⁵.

De gecorrigeerde emissiefactoren noemen we hier de 'ER emissiefactoren', waar ER naar Emissieregistratie verwijst.

3.2 **Stap 2: toedeling naar stallocatie**

Het GIAB is de bron van de ruimtelijke verdeling van de stal- en opslagemissies die het RIVM toekent.

Per UBN worden de volgende gegevens op een rij gezet:

- Staltype
- Diercategorie;
- Dieraantal;
- ER emissiefactor;
- Emissieoorzaak: de diercategorieën zijn gekoppeld aan een aantal emissieoorzaken die in de Emissieregistratie worden gebruikt. In de meeste gevallen worden meerdere diercategorieën van dezelfde diersoort onder één emissieoorzaak geschaard (bijvoorbeeld, legkippen en opfokhennen worden samengevoegd tot de diergroep leghennen). Voor stal- en opslagemissies zijn er verschillende emissieoorzaken.

Als eerste stap wordt per UBN het percentage dieren ten opzichte van alle dieren in hetzelfde staltype berekend.

Fictief voorbeeld:

⁴ Bruggen, C. van, A. Bannink, C.M. Groenestein, J.F.M. Huijsmans, L.A. Lagerwerf, H.H. Luesink, M.B.H. Ros, G.L. Velthof, J. Vonk en T. van der Zee (2021). Emissies naar lucht uit de landbouw berekend met NEMA voor 1990-2019. Wageningen, WOT Natuur & Milieu, WOT-technical report 203. 238 p.; 26 tab.; 8 figs.; 72 ref.; 32 bijl. Beschikbaar op: <https://edepot.wur.nl/544296>

⁵ In NEMA worden hiervoor de RAV-emissiefactoren omgezet naar een percentage van TAN gehalte van de mest. Er zijn echter geen gegevens over de TAN-excretie in de proefstallen waarop de RAV-emissiefactoren zijn gebaseerd. Daarom worden de nationale TAN-excreties van het jaar waarin de metingen zijn verricht gebruikt om het percentage te berekenen. Wanneer niet bekend is in welke periode de metingen hebben plaatsgevonden wordt het TAN-gehalte gebruikt van jaar waarin het staltype is opgenomen in de RAV-lijst.

Stal X in locatie Y houdt 100 melkveekoeien. Stal X is van staltype A 1.22. Van dat staltype staan er in totaal 50 in Nederland. In die 50 stallen worden in totaal 8000 melkveekoeien gehouden. Op locatie Y staat dus $100/8000 = 0,0125$, oftewel 1,25 procent van de dieren in staltype A 1.22.

3.3 **Stap 3: toedeling naar staltype**

Als tweede stap wordt per staltype het percentage emissie ten opzichte van de totale emissie binnen één emissieoorzaak berekend.

Om dit percentage te berekenen worden de emissies van alle staltypen binnen de emissieoorzaak bij elkaar opgeteld tot een 'bottom-up totaal' emissies voor de desbetreffende emissieoorzaak. Dit bottom-up totaal komt niet per definitie precies overeen met het berekende nationale totaal voor dezelfde emissieoorzaak uit NEMA. Het bottom-up totaal wordt alléén in deze stap gebruikt om het percentage van een staltype te berekenen ten opzichte van de totale emissies per emissieoorzaak.

Fictief voorbeeld:

Stal X uit het bovenstaande voorbeeld is van staltype A 1.22. Dat staltype heeft een ER emissiefactor voor stalemissie van 11,42 kilogramammoniak per dier per jaar. In Nederland worden 8000 melkveekoeien in staltype A 1.22 gehouden. Dat betekent dat de totale emissie van staltype A 1.22 $8000 * 11,42 = 91.360$ kilogram ammoniak per jaar is.

Staltype A 1.22 valt onder emissieoorzaak Veestapel, melkkoeien, mest in stallen NH3. Er vallen in de meeste gevallen meerdere staltypen onder 1 emissieoorzaak. In dit voorbeeld valt staltype A 1.5 ook onder emissieoorzaak Veestapel, melkkoeien, mest in stallen NH3. De totale emissie van staltype A 1.5 is 108.490 kilogram ammoniak per jaar. De totale emissie van deze emissieoorzaak is dus $91.360 + 108.490 = 199.850$ kilogram ammoniak per jaar.

Het percentage emissie van staltype A 1.22 is $91.360/199.850 = 45,7$ procent van de totale emissie binnen emissieoorzaak Veestapel, melkkoeien, mest in stallen NH3.

3.4 **Stap 4: verdeling van totale emissie uit NEMA**

Met behulp van bovenstaande percentages worden de berekende nationale totalen uit NEMA verdeeld.

NEMA levert de nationale totale emissie per emissieoorzaak. Deze wordt met behulp van het percentage emissie per staltype verdeeld naar de verschillende staltypen binnen de emissieoorzaak. Daarna wordt de emissie verder verdeeld naar stallocaties (UBN) met behulp van het percentage dieren per stallocatie binnen het staltype. De uitkomst is de emissie van een stallocatie van 1 staltype van 1 emissieoorzaak.

Fictief voorbeeld:

Het nationale totaal uit NEMA voor emissieoorzaak Veestapel, melkkoeien, mest in stallen NH3 is 21.500.000 kilogram ammoniak. Staltype A 1.22 bevat 45,7 procent van de totale emissie binnen de emissieoorzaak (zie voorbeeld hierboven). De emissie voor staltype A 1.22 is dus $0,457 * 21.500.000 = 9.825.500$ kilogram ammoniak.

Stal X uit bovenstaande voorbeeld bevat 1,25 procent van de dieren binnen staltype A 1.22. Dat betekent dat stal X $1,25 \text{ procent} * 9.825.500 = 122.819$ kilogram ammoniak uitstoot.

3.5

Stap 5: aggregatie

Op een stallocatie (UBN) zijn vrijwel altijd meerdere diercategorieën aanwezig en daardoor zijn er ook diverse staltypen te vinden. Daarnaast zijn er op vrijwel elke stallocatie meerdere emissiebronnen aanwezig, denk aan stalemissies en emissies uit mestopslag.

Voor de top 100-lijst ammoniak zijn de ammoniak emissies van alle staltypen en emissiebronnen op dezelfde UBN opgeteld om zo tot een totale ammoniakemissie op de stallocatie te komen. Deze staan in de top 100-lijst weergegeven.

4. Achtergrondinformatie

4.1 Verschillen tussen NEMA en de ruimtelijke verdeling ER

Naast het verschil in werkwijze voor TAN (zie paragraaf 3.1) wordt er binnen NEMA rekening gehouden met de verhouding emissies uit stal en uit mest.

De emissie uit een stallocatie bestaat uit stal-emissies en mestopslag-emissies. In principe zit er meer ammoniak in de mest die wordt opgeslagen als er minder emissies uit de stal komen. In NEMA wordt hiermee rekening gehouden. Als een koe in een emissiearme stal staat, komt er meer ammoniak vrij bij de bijbehorende mestopslag en vice versa.

In de ruimtelijke verdelingen van de Emissieregistratie wordt hier geen rekening mee gehouden. Emissiearme stallen, waar minder ammoniak vrijkomt uit de stal, krijgen bij de ruimtelijke verdeling dus geen verhoging van emissies uit mestopslag. En reguliere stallen, met hogere ammoniakemissies uit de stal, krijgen geen verlaging van emissies uit mestopslag.

4.2 Begrippenlijst

Emissiefactor: hoeveelheid ammoniak die vrijkomt per dier.

Emissieoorzaak: Type bron en indeling die wordt gebruikt binnen de Emissieregistratie om emissies te rapporteren. Voorbeeld van een emissieoorzaak: ammoniak van jongvee mestering uit stallen.

GIAB: Geografisch informatiesysteem agrarische bedrijven. Dataset waarin informatie per stallocatie te vinden is.

I&R: Identificatie en Registratie van dieren. Runderen, varkens, pluimvee, schapen, geiten, paardachtigen en honden moeten worden geregistreerd, bijvoorbeeld met behulp van een (oor)merk of chip.

NEMA: Netherlands Emission Model Agriculture. NEMA berekent de uitstoot van ammoniak (en andere stoffen) door de landbouw naar lucht.

RAV: Regeling Ammoniak veehouderij.

RAV-code: Code waarmee staltypes worden aangeduid.

TAN: Totaal ammoniaktaal N (stikstof). TAN is de totale hoeveelheid stikstof in de vorm van ammoniak (NH_3) en ammonium (NH_4^+).

UBN: Uniek bedrijfsnummer ([Dierlocatie UBN registreren en wijzigen \(rvo.nl\)](http://DierlocatieUBNregistrerenenwijzigen.rvo.nl)). Iedere stallocatie wordt aangeduid met een uniek nummer. Een groot bedrijf met meerdere stallocaties bestaat dus uit meerdere UBN's.